

Libertatea omului e partea divină din el (Petre Țuțea)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

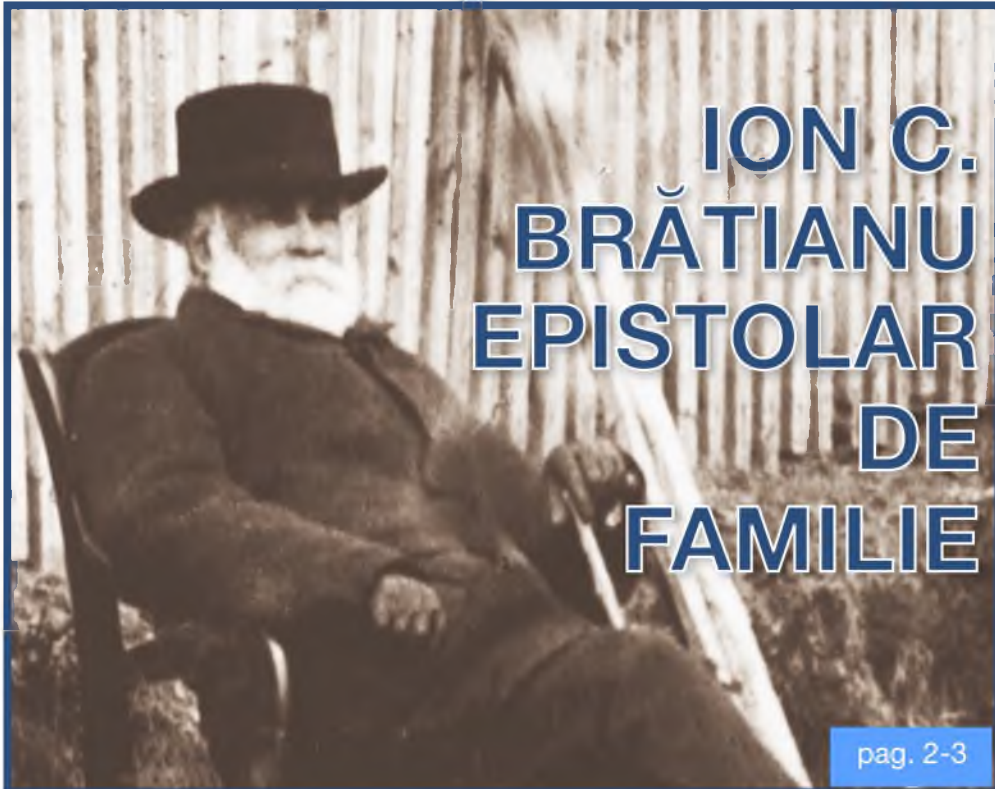

Artaxerxes II

ANUL II, NR.6

IUNIE 2021

APARE LUNAR

ION C. BRĂTIANU EPISTOLAR DE FAMILIE

pag. 2-3

H. DJ. SIRUNI ȘI NICOLAE IORGA

pag. 12

COLECȚII ȘI COLECȚIONARI - A. H. PAPAȘIAN ȘI TEZAU DE MONEDE PERSANE DE LA ATENA 1929

pag. 10-11

Un colaborator francez al lui Ion C. Brătianu

Paul Bataillard

pag. 4-5

ADUNAREA ȘI TIPĂRIREA IZVOARELOR RELATIVE LA ISTORIA ROMÂNILOR ROLUL ȘI MISIUNEA ACADEMIEI

pag. 8-9

VECHI ȘI NOU ÎN BUCUREȘTI MONUMENTUL LUI ION C. BRĂTIANU

pag. 6-7

Albrecht Dürer, *Cei patru cavaleri ai Apocalipsei*

Școala germană de gravură a secolului al XVI-lea este bine reprezentată în colecțiile Cabinetului de Stampe prin nume importante de gravori, pornind de la Israel von Meckenem (Cartea de joc-Regele, exemplar rar în colecțiile europene), Albrecht Dürer, Heinrich Aldegrever, Jost Amman, Hans Baldung Grien, Virgil Solis, Georg Pencz, Lucas Cranach cel Bătrân și Hans Burgmair.

Este secolul în care gravura germană a strălucit, datorită unor opere ca cele ale lui Albrecht Dürer, cu impact și în celelalte școli importante de gravură, precum cea olandeză și italiană. Albrecht Dürer este prezent cu 57 planșe, unele tiraje din timpul vieții (1498-1511), altele, realizate după moartea sa, dar la fel de importante. Planșele sunt organizate după cele două tehnici pe care le-a practicat: xilogravura și gravura pe metal.

Dürer rezolvă cu strălucire problema introducerii unor grupuri plastice într-un spațiu redus;

libertatea burinului face să transpară personajele din întuneric spre lumină. Nu întotdeauna personajul principal ocupă primul plan al lucrării, figurile amestecându-se într-o mișcare manieristă, fiecare interpretându-și rolul său.

În tehnica xilogravurii, cele mai importante sunt subiectele religioase, precum Ciclul Patimilor mari și mici, ciclul Vieții Fecioarei, ciclul Apocalipsa Sfântului Ioan, planșe între care se remarcă cea numită *Cei patru cavaleri ai Apocalipsei*. Ilustrația de față, din 1511, se referă la cartea a șasea a *Apocalipsului* prevestind nimicirea oamenilor „cu sabia, cu foametea, cu molime și cu fiarele pământului”. Xilogravura, pe hârtie vărgată, cu filigran turn cu coroană și floare; Ediția din 1511 cu text latin; 395x280 mm; semnat centru cu monograma A D. provine din colecția G. Oprescu; B.A.R.inv.35739.

Cătălina Macovei

ION C. BRĂTIANU ȘI IONEL BRĂTIANU

„Sunt convins că mulți și aleși reprezen- tanți ai generațiilor tinere sunt gata sufletește să pornească din nou spre vechile altare ale strămoșilor – cum spunea așa de impresionant Octavian Goga – să șteargă praful de pe ele și să se închine iarăși, cu pietate și recunoștință, celor ce le-au ridicat, întru mărirea și gloria, binele și propășirea neamului.” Acad. Alexandru Lapedatu, 1940. Biblioteca Academiei Române, păstrează cu grijă și respect, în cadrul Serviciului de Manuscrise, un adevărat tezaur documentar: cele peste 8500 de scrisori pe care membrii familiei Brătianu și le-au transmis de-a lungul anilor. Cine le cercetează cu atenție este surprins de profunzimea conținutului, frumusețea limbii și frecvența acestora. Scrisorile sunt o mărturie a ceea ce însemna la sfârșitul secolului al XIX-lea, o adevărată familie românească, preocupată de educația și formarea membrilor săi. Deși foarte ocupat cu conducerea guvernului, Ion C. Brătianu și-a adus o contribuție aparte la instrucția copiilor săi, având principii severe de educație, îndeosebi a fiilor.

„Pe cât era de dezmiardător și iubitor – spunea Sabina Cantacuzino – pe atât era de sever când cea mai mică abatere de la datorie, chiar neînsemnată în aparență, i se părea o lipsă de conștiință”.

În privința lecțiilor, era neînduplecat și, de multe ori, Ionel și-a petrecut recreația în butoiul fără fund pus în picioare în curtea din fața casei, în vederea tuturor, căci depășea butoiul cu capul.”

Brătianu avea o încredere nemărginită în copilul său. Ionel era singurul care, în afară de Eugen Carada, cunoștea „codul” secret de scriere al șefului liberal. La mirarea Regelui Carol I care nu a crezut acest lucru, prim-ministrul i-a răspuns: „În nimeni nu mă încred mai mult decât în băieții mei.”

În vara anului 1883 Ionel pleacă, însoțit de Ion C. Brătianu, care mergea la tratament la Aix- les-Bains, spre Paris. După trei săptămâni de tratament la Aix-les- Bains, când Ion C. Brătianu trebuia să se întoarcă în țară pentru a-și relua obligațiile de prim-ministru al guvernului, înainte de plecare, el îi scrie soției sale Pia Brătianu, la 8/20 septembrie 1883, exprimându-și durerea că se desparte de Ionel „pe care l-am prețuit și mai mult în această călătorie. Nu-ți poți închipui cât a fost de cuminte și de gentil; a câștigat pe toți cei care l-au cunoscut.”. Și adăugă: „Dacă o învăța și carte multă, atunci nu mai lasă nimic de dorit, căci de stricat, cred că nu mai este expus, fiindcă are o bună și dreaptă judecată.” Spune că se „mângâie că nu-l duc eu” deoarece îl va însoți, până la Paris, Carada, care „numai el ar putea să mă înlocuiască.” După ce a ajuns la Paris, Ion I. C. Brătianu se prezintă la Liceul Sainte

Barbe în dimineața zilei de 15/27 septembrie 1883, fiind însoțit de Eugeniu Carada.

Ionel I. C. Brătianu va fi afectat de despărțirea de ai săi pentru o perioadă atât de îndelungată. Tatăl său își dădea seama, din toate scrisorile trimise fraților săi, că fiul

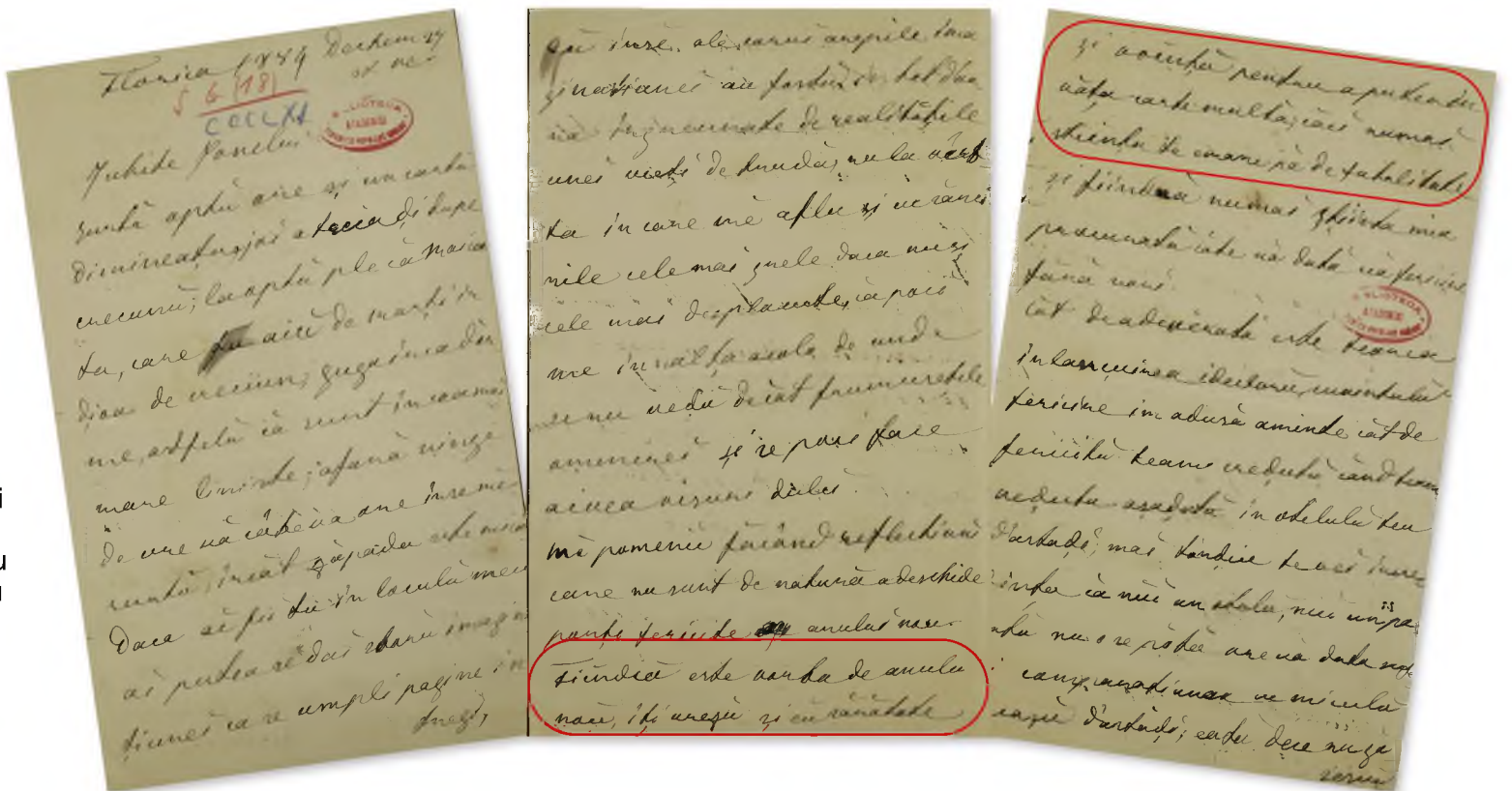
că acele contrarietăți, acele neajunsuri și chiar nenorocirile au contribuit să-mi formeze caracterul și mai cu osebire să mă oțelească și să mă facă răbdător.”

În privința vieții în pension, de care se temea Ionel, tatăl său îi destăinuia că el ajunsese la Paris ca

După doar câteva zile, la 29 septembrie/11 octombrie 1883, Ion Brătianu îi scrie fiului său Ionel la Paris despre gospodăria de la Florica și despre politica din București. Mulțumit că fiul său urma cursurile Școlii Politehnice, Ion. C. Brătianu îi scria, la 27 decembrie/8

Familia lui Ion C. Brătianu

său Ionel se află în momente dificile de acomodare. De aceea îi scrie la 26 septembrie/8 octombrie 1883: „Te-am prevenit de ceia ce o să suferi căci eram Stan Pășitul. Tu trebuie să suferi și mai mult decât mine pentru care nu toate suvenirurile mele din țară erau plăcute, mai cu osebire ale copilăriei; când tu, din contra, nu ai decât suvenire dulci din cea mai fragedă copilărie. Fă însă și tu ce am făcut eu la toate neajunsurile ce le-am avut în viața mea: îmi ziceam

ofițer și gustase toate petrecerile, dar că, atunci când a văzut „că numai în pension pot fi la adăpost de toate tentațiile”, a hotărât să intre într-un pension „mult mai prost decât cel unde ești tu”. Și continuă mărturisirea spunând că „am făcut toate acestea, fiindcă viața amară și aspră ce avusesem în toată copilăria mea și până a mă face ofițer, mă întărise d'a nu mă teme de nici un fel de viață și îmi dete puterea d'a mă hotărî și de a suporta orice.”

ianuarie 1885, „Fiindcă este vorba de anul nou, îți urez și eu sănătate și voință pentru a învăța carte”. Merită să amintim și frumosul dar, profundul răspuns pe care Ionel îl va da tatălui său, care afirmase într-un discurs în Camera Deputaților că „copiii de azi nu mai iubesc ca înainte pe părinții lor.” Ion I. C. Brătianu îi răspunde: „Eu cred că inimile totdeauna aceleași au fost și că dacă atunci părinții erau mai temuți, mai iubiți mult sunt acum. Pentru ei însă, ca

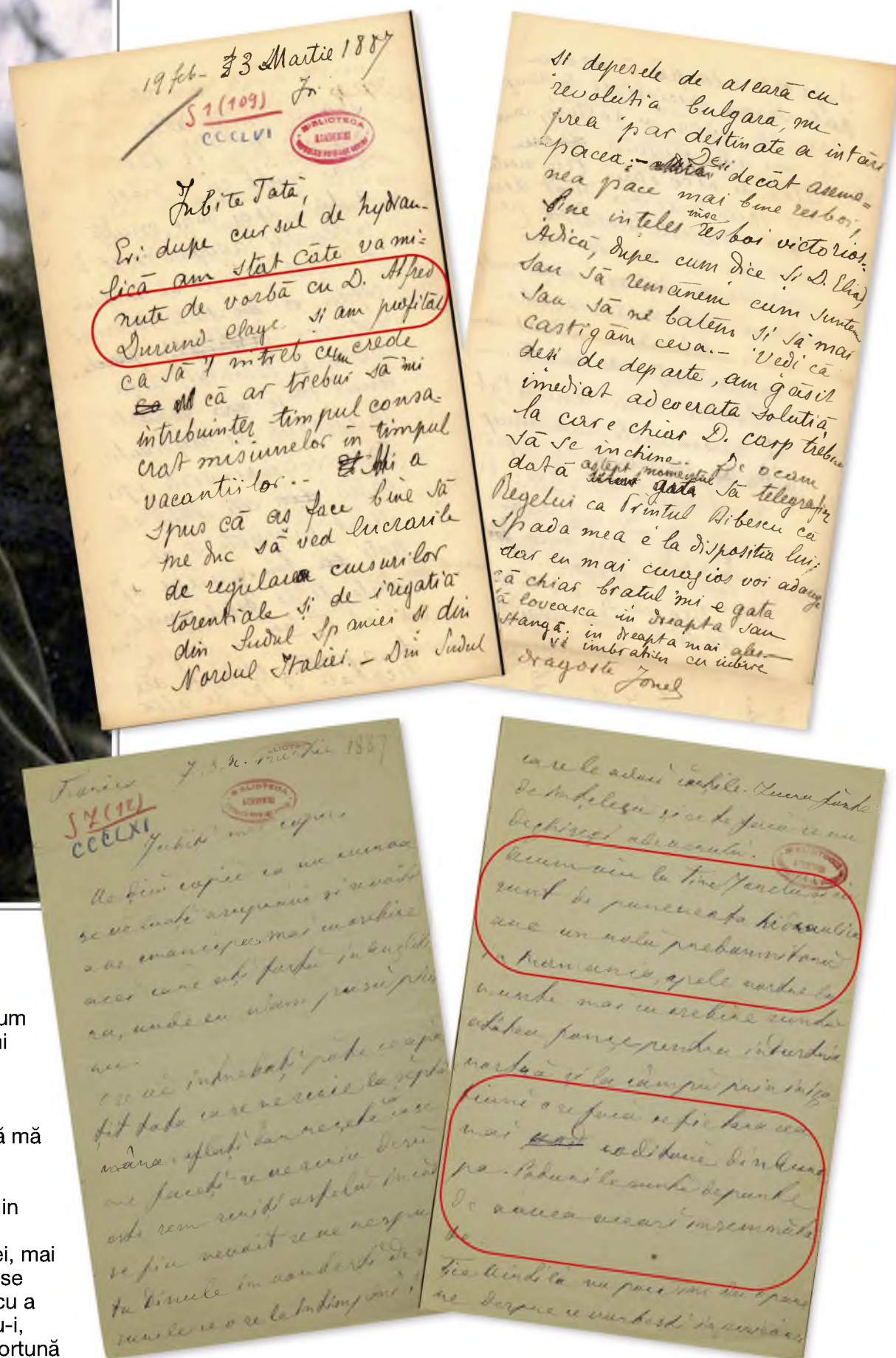
EPISTOLAR DE FAMILIE

toată lumea, există o dreptate la urma urmelor și că ce ai semănat aia culegi și că în afară de oamenii stricați, mai sunt și azi copii care, pe drum a face rău, se gândesc ce ar zice mama și tata de ar ști și se dau înapoi.”

Claye. Gândea chiar că ar merita să se specializeze în această ramură „adică în porturi, canaluri și mai ales irigații, atât de necesare țării noastre.”
Scrisa tatălui său, joi 19 februarie/3 martie 1887: „Ieri după cursul de

căile de comunicații, inclusiv autostrăzi, zone de risc natural, inundații, alunecări de teren –, care, fiind aprobate de Parlament, sunt lege, și chiar am desființat ministerul de resort, Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriale, minister creat de Al. I. Cuza în 1862.
Practica din vara anului 1888 Ion I. C. Brătianu o va începe pe șantierele inginerului Gustave Eiffel,

pe G. Eiffel și că va face practică pe șantierele acestuia.
Corespondența între Ion C. Brătianu și fiul său va continua și în anii următori. Anul 1891 însă va fi un an dureros și trist pentru familia Brătianu.
La sfârșitul lui aprilie, Ion C. Brătianu, grav bolnav, își trăiește ultimele clipe ale vieții, înconjurat de membrii familiei, Pia și copiii, fratele său Dumitru Brătianu, medicii

Ce bine ar fi dacă și noi astăzi am încerca să ne formăm copiii astfel încât să fie pătrunși de gândurile tânărului Ionel. Am avea șansa ca dintre ei să apară și adevărații oameni de stat, de care avem atâta nevoie.
La 28 decembrie/9 ianuarie 1885, Ion C. Brătianu îi spunea fiului său că, de când le-a spus că începe examenele, „deși nu dăm acatiste ca biata soacră-mea, dar nu mă pot stăpâni d'a zice „Doamne ajută!” și adăugă: „... dacă zi și noapte mă gândesc la succesele voastre este că nu am o altă mulțumire în această viață decât speranța să las în urma mea cetățeni de omenie și folositori României.”
În mai 1886, apropiindu-se vacanța, Ion C. Brătianu, care se afla la Florica cu Eugeniu Carada, îi scrie lui Ionel, spunându-i că „... mă deosebesc în părerea ta d'a face studii practice la Paris, [la] lucrările expoziției.” Și își susține opinia afirmând: „... pentru hidraulică o să aibi nevoie să studiezi alte lucrări decât ale expoziției din Paris.”
Ion I. C. Brătianu era atras de cursul de hidraulică, pe care-l făcea cu profesorul inginer Alfred Durand-

hidraulică, am stat de vorbă cu dl Alfred Durand-Claye și am profitat ca să-l întreb cum crede că ar trebui să-mi întrebuițez timpul consacrat misiunilor în timpul vacanțelor. Mi-a spus că aş face bine să mă duc să văd lucrările de regularea cursurilor torențiale și de irigații din sudul Spaniei și nordul Italiei. Din sudul Spaniei, mai ales, unde zice că țara se aseamănă foarte mult cu a noastră.” Răspunzându-i, tatăl său aprecia ca oportună opinia lui Ionel că „hidraulica are un rol predominant în România, apele de munte putând furniza energie, iar la câmpie putând fi folosite pentru irigații.
În acest fel, spunea Ion C. Brătianu: „România va deveni țara cea mai roditoare din Europa, pădurile fiind pe departe de a avea aceeași importanță.” Cât de actuale sunt aceste gânduri! Și noi ce facem astăzi!
Nu mai ținem cont de Planurile de amenajare a teritoriului – privind

care-l primește la recomandarea lui Eugeniu Carada cu care era prieten. Comunică tatălui său, la 26 mai/7 iunie 1888, că a fost în acea zi la dl Eiffel ca să-i remită scrisoarea lui „nenea Carada”. Acesta dormea la orele 2 și nu l-a putut vedea.
Consideră că nu a făcut totuși o cursă inutilă „câci am o dovadă că nu poți fi inginer cu adevărat strălucit fără să fii somnoros.” Ion C. Brătianu îi va răspunde că este mulțumit de faptul că l-a cunoscut

Kalinderu și Cantacuzino. Chiar și în aceste clipe nu pregeta să le amintească celor trei fii, Ionel, Dinu și Vintilă despre datoria lor sacră față de România: „Mă voi răsuci în mormânt dacă voi, fiii mei, nu întregiți țara.”
Ion C. Brătianu a părăsit această lume în dimineața de 4 mai 1891 cu sufletul împăcat că și-a făcut datoria față de țară.
Prof. ing. Nicolae Noica - Membru de onoare al Academiei Române

PAUL BATAILLARD - UN PRIETEN AL LUI

Între români și francezi au existat neîntrerupte legături de prietenie. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, când Parisul a început să devină locul de studiu al tinerilor din Principatele Române, ele intră într-o nouă etapă. Generația revoluționarilor români de la 1848 s-a format la Paris, unde a participat la conferințele și întrunirile publice, dar, mai ales, la cursurile de la *College de France*, devenit o tribună democratică europeană. În această atmosferă s-a constituit grupul revoluționarilor democrați români și s-au conturat principiile politice pe care tânăra generație a încercat să le realizeze la 1848 și mai târziu.

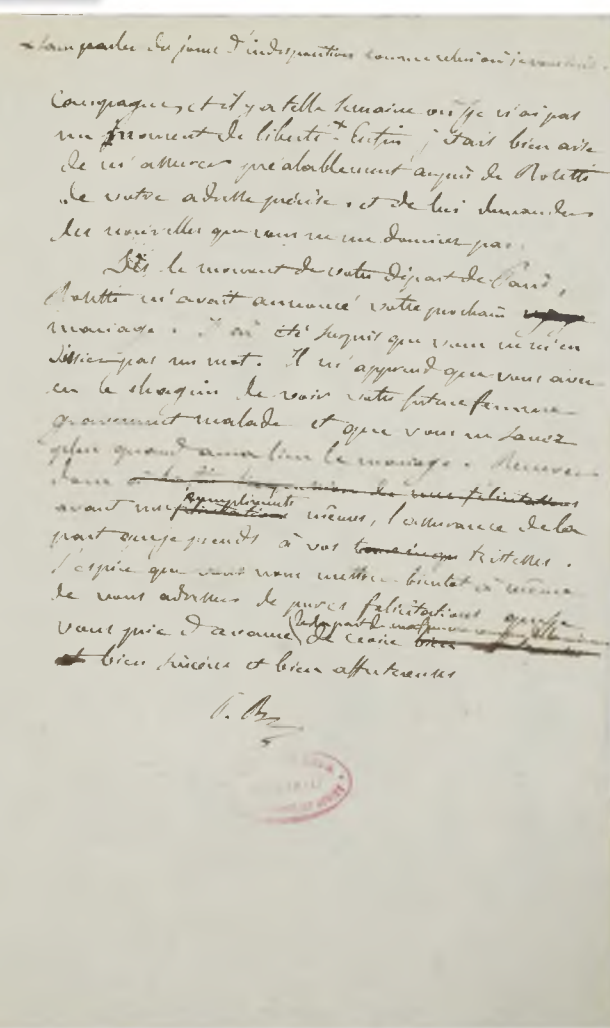
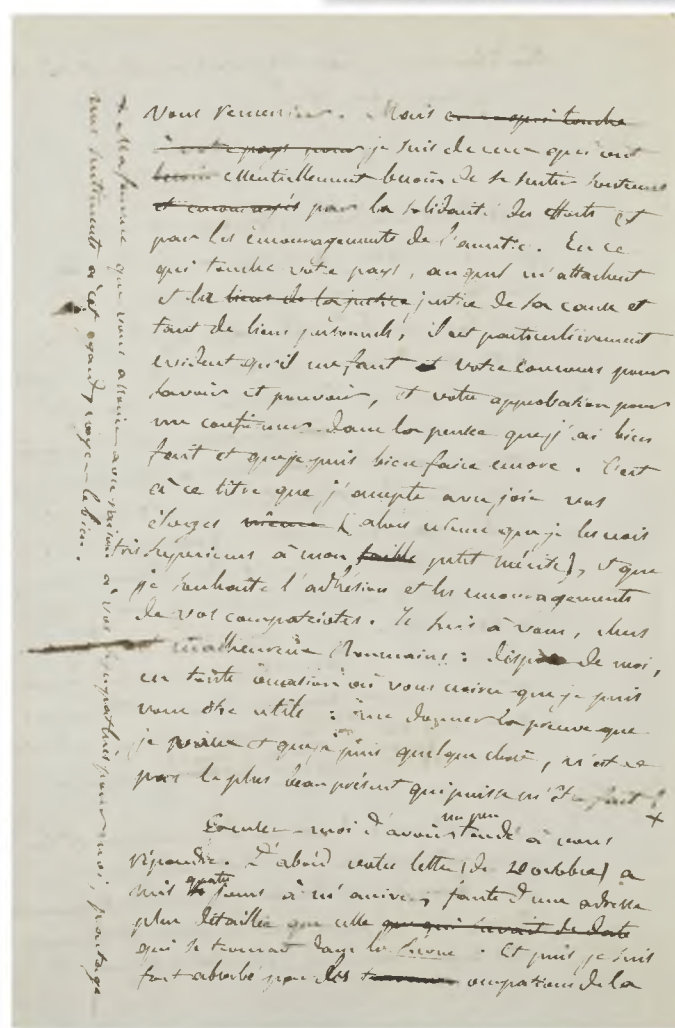
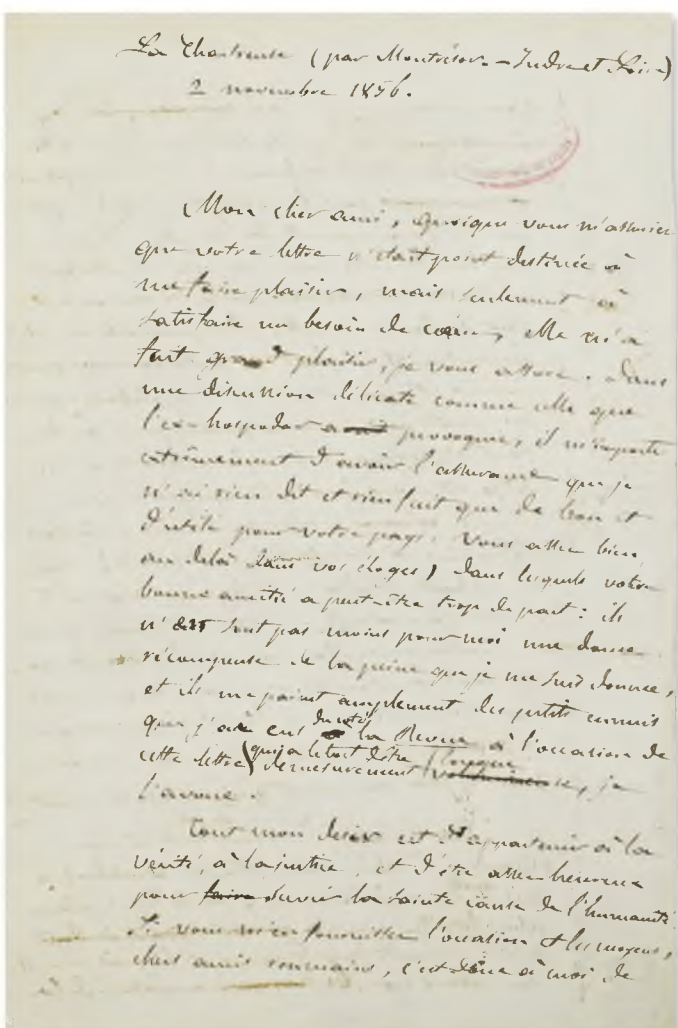
Un loc important în activitatea emigranților români l-au avut legăturile de prietenie pe care aceștia le-au creat cu o serie de mari personalități ale intelectualității

în adevăratele principii, e, cu aceea a d-lui Brătianu, unul din cele mai bune documente asupra chestiei care ocupă în acest moment diplomația. (...) Scrierea e inspirată de marea majoritate a Moldo-Valahilor aflați în Paris, cu totul conformă vederilor și sentimentelor lor. (...) Acest popor român e fratele națiilor Apusului continental prin originea sa, prin tradițiile sale încă vii, prin limba sa minunat păstrată în mijlocul atâtor vicisitudini. O trăsătură de conformitate ciudată cu Franța e acela că rassa latină pare a se fi altoit în Dacia pe rămășiți celtice”, a menționat același Paul Bataillard. Francezul a arătat că de la Bosfor și Marea Egee până în centrul Europei un singur neam a rămas întreg. Acesta a precizat că în Muntenia existau, la mijlocul veacului al XIX-lea, nu mai puțin

luat legătura cu domnitorii din Țara Românească și Moldova pentru a-i încuraja să lupte pentru a uni cele două state, explicându-le că resursele lor adunate ar putea duce la apariția unei noi forțe economice în estul Europei - nu obișnuite, din nenorocire, să urmărim activitatea oamenilor cari ne-au făcut bine. Așa și cu Bataillard. Generația mea (spune N. Iorga) făcea studii de istorie la Paris fără să știe că la doi pași de Sorbona întrebuița ultimii lui ani pentru studiile lui favorite unul dintre cei mai stăruitori prieteni ai noștri. La moartea lui, care nu va fi întârziat, nu s-a căutat să se afle ce se cuprinde de folos pentru noi în hârtiile ce va fi lăsat” (*Un colaborator francez al Unirii Principatelor, Paul Bataillard*, București 1923).

Intors de la Paris în 1857, Ion C. Brătianu a asistat în 1866 la

Scrisoare adresată de Paul Bataillard lui Ion C. Brătianu - 1856, noiembrie 2. B.A.R., Fondul de corespondență al Familiei Brătianu

franceze. Astfel, frații Brătianu, Eliade Rădulescu, frații Golescu au legat strânse prietenii cu Jules Michelet, Edgar Quinet, Paul Bataillard, Armand Levy și alții. Însemnătatea Franței în politica externă promovată de statul român se menține și după venirea în țară, în calitate de domnitor al României, a lui Carol de Hohenzollern, susținut de împăratul Napoleon al III-lea. Relațiile de prietenie dintre Paul Bataillard, ziarist și etnograf francez și Ion C. Brătianu datează încă din perioada exilului la Paris și au continuat până după 1890. Francezul a intervenit ca în revista literară „Revue de Paris” să fie publicate o serie de articole despre mișcarea pentru Unire din România. El a scris chiar o lucrare în această revistă în cursul anului 1857, în care încurajează unirea dintre Țara Românească și Moldova. „Această broșură, scrisă

de 2,5 milioane de locuitori, în Moldova 1,5 milioane de oameni, iar în Basarabia un alt milion de persoane. „Moldo-Valahii nu trebuie să fie priviți ca o nație mărginită între aceste graniți strimte, care sunt hotarele vânilor rusești și austriace, ci, pentru a le arăta influența ca rasă, numărul lor ca populație, trebuie să fie luați ca ocupând, nu numai Moldova și Țara Românească, ci și țările vecine, ca Bucovina, unde Austria nu e legată prin nici o legătură de limbă, religie ori simpatie”. [...]

În continuare, scria: „Cine se poate îndoi că țaranul român din Basarabia ori din Bucovina va prefera cârmuirea compatrioților săi aceleia a Rusiei sau Austriei? Dar, mai presus de orice, cine se poate îndoi de schimbarea ce ar avea loc în Ardeal, unde, cum știm, mai mult de două treimi din locuitori sunt români?” (*Principautés de Moldavie*

et de Valachie devant le Congrès - 1856). Ziaristul francez a explicat că țările române ar trebui să-și câștige independența față de Imperiul Otoman. El a recomandat un regim monarhic, însă „prințul să nu fie german, rus sau austriac”. „Oricare ar fi desmembrările și dislocările ce ar putea să se producă în Europa Orientală, o Moldo-Valahie reconstituită ar fi ca arca de mântuire în acest potop. Românii, credincioși vechilor lor tradiții, au fost mulți ani poporul cel mai luminat din această parte a Europei. Ei au împărțit civilizația lor viitorilor lor dușmani, rușii. Ei au dat astfel un impuls, la urmă, artei și științelor, încât prin Universitățile lor Grecii au învățat a cunoaște vechile glorie ale propriei lor rase și au conceput ideea regenerării lor înseși” (*La Moldo-Valachie dans la manifestation de ses efforts de ses vœux*, Paris, 1856). Paul Bataillard a

demiterea lui Al. Ioan Cuza, fiind unul dintre liderii Monstruoasei Coaliții. În noiembrie 1865, Ion C. Brătianu pleacă la Paris pentru a obține sprijinul împăratului Napoleon al III-lea în ideea alegerii unui principe străin pe tronul României; complotul pentru detronarea lui Cuza era deja urzit la acea dată. La detronarea lui Cuza, în noaptea 10/11 februarie, o Locotenentă domnească i-a luat locul și l-a proclamat pe contele Filip de Flandra drept domn. O săptămână mai târziu, Filip de Flandra va refuza oferta. Principatele Unite trec prin clipe dificile. Dacă Franța, Anglia și Italia susțin păstrarea Unirii din 1859, Rusia, Austria și Turcia refuză. Ion C. Brătianu, plecat din țară, se gândește la un alt principe, de data aceasta german, Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, înrudit atât cu regele Prusiei, cât și cu

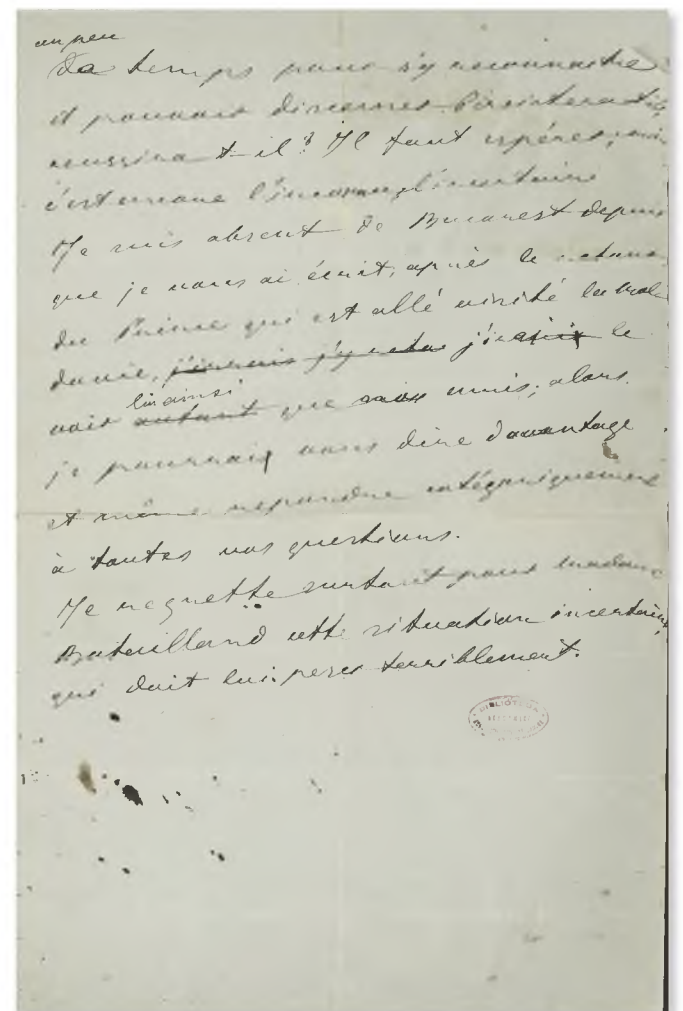
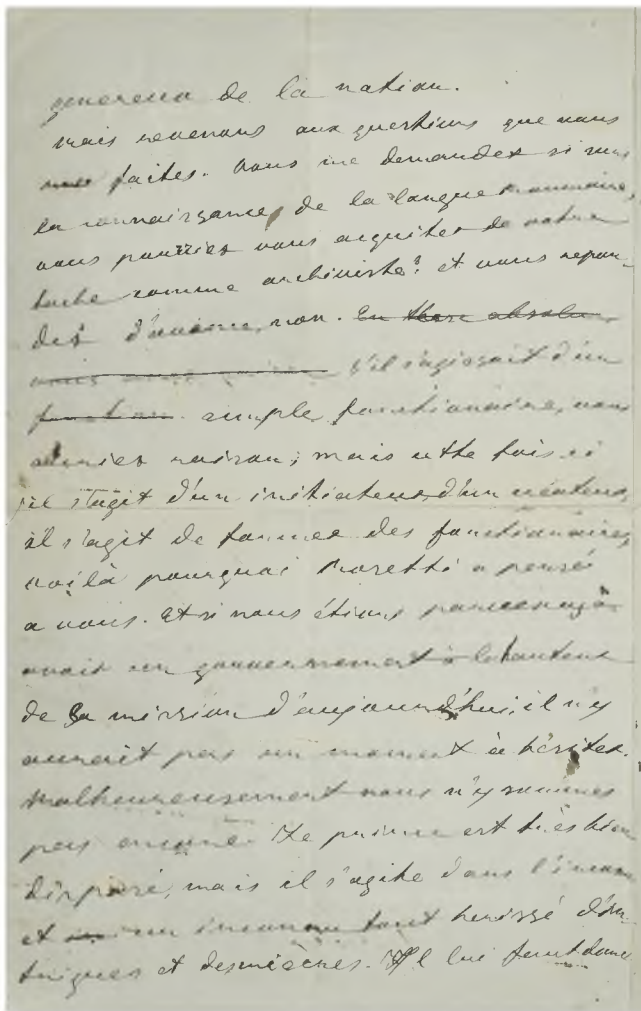
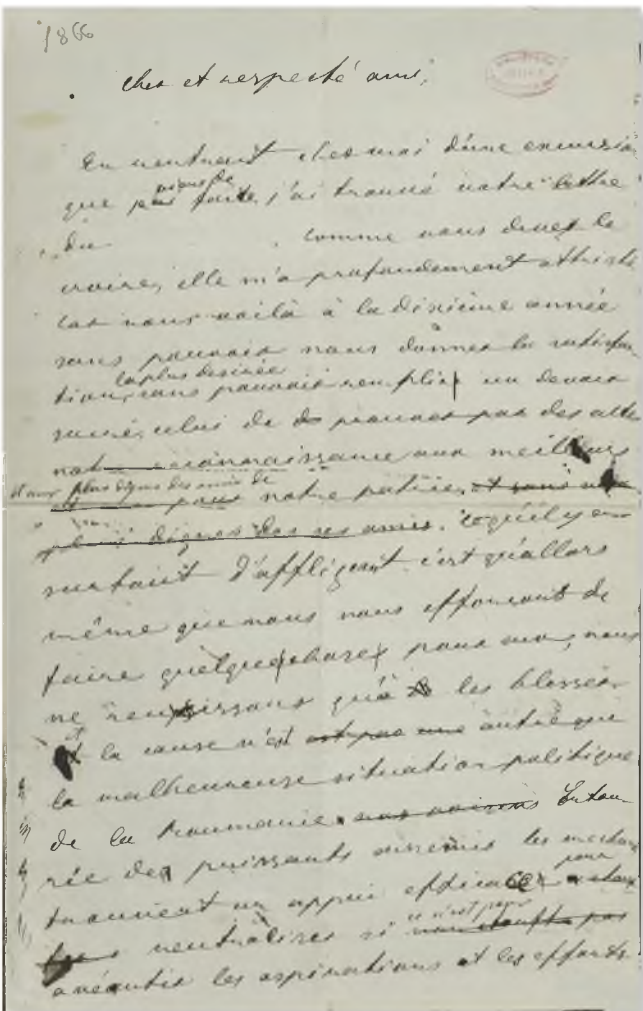
ION C. BRĂTIANU ȘI AL ROMÂNILOR

Împăratul Franței. În ziua în care Filip de Flandra trimite refuzul său la București, Ion C. Brătianu, se afla deja la Düsseldorf, cerând audiență la principele Carol Anton de Hohenzollern-Sigmaringen, guvernator militar al provinciei Rinului și Westphaliei. Într-o audiență de trei ore, Brătianu, în numele Locotenentei domnești și cu avizul împăratului Napoleon al III-lea, spune că dorește să propună poporului român ca domn pe al doilea fiu al principelui. Din fericire, Carol se afla la Düsseldorf, într-un scurt concediu, venit pentru săptămâna mare a Paștelui catolic și nu la Berlin, unde servea ca locotenent al regimentului doi de gardă. Austria și Prusia erau în pragul unui conflict armat.

principelui Carol hotărârea românilor de a sfida Puterile Garante ostile. Răspunsul a fost cel așteptat - Carol acceptă propunerea și hotărăsc să pornească spre București. Ion C. Brătianu a fost, probabil, cel mai abil om politic al vremii sale și una dintre cele mai importante personalități ale vieții politice românești. Lider al mișcării liberale românești, președinte al partidului liberal de la înființarea acestuia în 1875 și până la moartea marelui om politic, a condus România, din postura de prim-ministru, timp de 12 ani, între 1876 și 1888, și a exercitat permanent o puternică influență asupra vieții publice românești. Chiar în 1866, la 3 octombrie, îi scria lui Paul Bataillard: „Drag și respectat prieten, întors acasă, dintr-o călătorie pe care tocmai am

în avans, este nu. Dacă ar fi vorba de un simplu funcționar, ați avea dreptate, dar, de data aceasta, este vorba despre un inițiator, un creator, este despre formarea funcționarilor publici, de aceea Rosetti s-a gândit la tine. Și dacă am fi reușit să avem un guvern care să își îndeplinească misiunea astăzi, nu ar exista un moment să ezitam să spunem că vine. Din păcate, nu avem încă acest guvern. Pricipele este foarte bine dispus, dar este neliniștit în necunoscut și înconjurat de străini, plin de intrigi și mizerii. Prin urmare, îi trebuie puțin timp să se recunoască și să poată discerne. Va persista, va reuși? Trebuie să sperăm, dar este încă necunoscut, incert. Iată ce v-am spus ca răspuns la prima dvs. scrisoare; de atunci am primit și a doua scrisoare de la prietenul nostru Ulbach, apoi am

Scrisoare adresată de Ion C. Brătianu lui Paul Bataillard în octombrie 1866. B.A.R., Fondul de corespondență al Familiei Brătianu

În aceeași zi, la ora șase, Brătianu revede, pentru două ceasuri, pe prinț. Îi oferă coroana Principatelor Unite. Carol, un tânăr de 27 de ani, nu refuză propunerea, dar cere să se consulte mai întâi cu regele Prusiei, Wilhelm, șeful Casei Hohenzollern. Carol pleacă la Berlin, unde discută cu regele Wilhelm și cancelarul Bismark. Ion Brătianu pleacă la Paris să negocieze cu împăratul Napoleon III. Tot la Paris, se desfășoară în acel timp Conferința Puterilor Garante în legătură cu situația din Principate. Dezbinarea dintre puterile europene a salvat atunci situația Unirii. La București, Locotenenta domnească hotărăște să organizeze un plebiscit care să arate clar voința țării. La 8 aprilie, rezultatul plebiscitului, la care se prezintă cetățenii cu drept de vot, este: 685.969 voturi pentru și 224 contra. Cinci milioane de români s-au pronunțat astfel pentru

venirea lui Carol I ca domn al Principatelor Române. Conferința de la Paris continuă să recomande anularea Unirii și alegerea a doi domni pămînteni. Regele Prusiei se pregătește de război cu Austria și nu vrea să contrarieze Rusia, deci nu se pronunță favorabil. Dar Carol a decis să accepte. Politicienii români se folosesc de tactica faptului împlinit, așa cum au făcut și în 1859, cu ocazia Unirii. De altfel, același lucru sugerează și cancelarul Otto von Bismark. Berlinul nu poate sprijini pe față aducerea unui Hohenzollern pe tronul de la București, dar ar accepta situația, dacă ea s-ar produce. Totul depindea acum de hotărârea prințului Carol. Conferința de la Paris se blochează și riscă să compromită Unirea prin prelungirea provizoratului. Ion C. Brătianu, însoțit de Ion Bălăceanu, agentul nostru diplomatic la Paris, se afla la Düsseldorf. Cei doi îi comunică

făcut-o, am găsit scrisoarea ta. După cum bănuiești, ea m-a întristat profund; mi-a amintit mai viu că suntem în al zecelea an fără să ne putem oferi satisfacția cea mai dorită, fără să putem îndeplini o datorie sacră, aceea de a demonstra prin fapte recunoștința noastră față de cei mai buni și mai vrednici prieteni ai patriei noastre, ceea ce este deosebit de dureros este că, chiar dacă încercăm să facem unele lucruri pentru ei, nu reușim decât să le facem rău și cauza nu este alta decât nefericita situație politică din România. Înconjurați de dușmani puternici, cei răi au găsit un sprijin eficient pentru a neutraliza, dacă nu chiar a anihila, aspirațiile și eforturile generoase ale națiunii. Dar să revenim la întrebările pe care mi le puneți! Mă întrebați dacă fără cunoștințe de limba română ați putea îndeplini sarcina dvs. de arhivar. Și răspunsul dumneavoastră,

venit la București și, deși sunt aici de 30 de zile, nu sunt mai departe decât în prima zi; situația este încă atât de complicată încât nu mai pot vedea în viitor. I-am povestit principelui despre aventura prietenului nostru Ulbach. Aceluiași drag prieten i se va adresa atunci când fiul său Ionel Brătianu va pleca la Paris în 1883 la Școala preparatorie Sainte-Barbe: „Drag prieten, Încredințându-ți-l pe fiul meu, am crezut că este mai mult decât o scrisoare, dacă ar fi fost scrisă de doamna de Sévigné, dar aș fi uitat dragii mei prieteni, vă rog să credeți întotdeauna în afecțiunea sinceră și astăzi, de asemenea, cu profundă recunoștință a foarte devotatului dvs., I. Brătianu” (B. A.R., Fondul de corespondență al Familiei Brătianu).

Dr Lorența Popescu

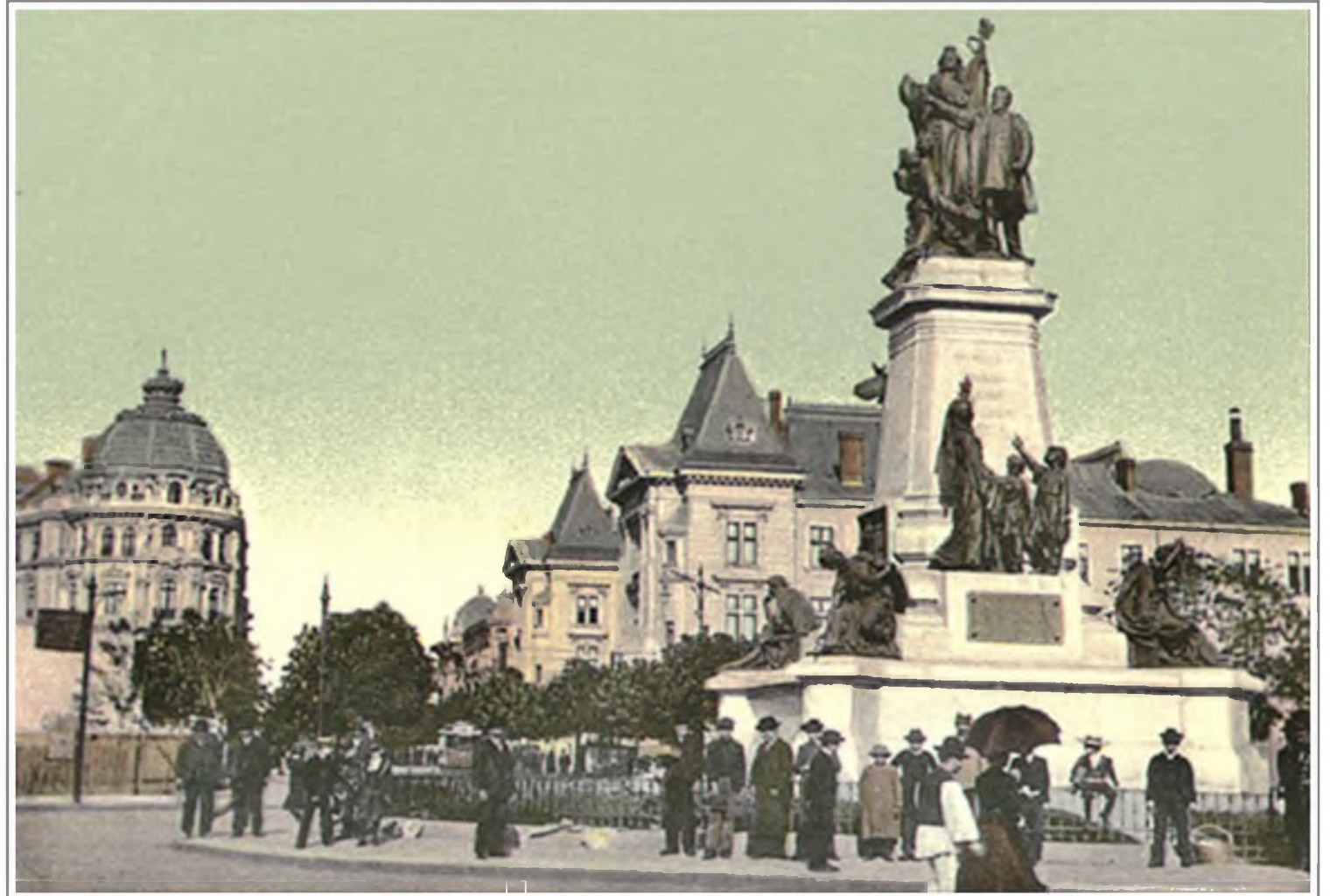
VECHI ȘI NOU ÎN BUCUREȘTI

Monumentul lui Ion C. Brătianu din București a fost proiectat de arhitectul Petre Antonescu și realizat de sculptorul francez Ernest Henri Dubois, în urma câștigării unui concurs internațional organizat în 1900. Inaugurarea a avut loc la 18 mai 1903, monumentul fiind amplasat la intersecția Bulevardului Colței (actual Bulevardul I. C. Brătianu) cu Bulevardul Regele Carol I, cu ocazia împlinirii a 12 ani de la moartea lui Ion Constantin Brătianu. Monumentul a fost finanțat prin subscripție publică. În vârful monumentului, cu o înălțime de aproximativ 9 metri, era înfățișat, în picioare, Ion C. Brătianu în postura de orator cu mâna întinsă spre dreapta, alături de figura alegorică a României încoronate, arătând cu mâna dreaptă către nord. Mai jos, pe pedestal, se afla România Nouă, reprezentată printr-o femeie tânără ce rupe lanțul robiei (în Războiul de Independență al României din 1877), iar pe partea opusă, România muncii, reprezentată printr-o femeie cu doi copii, care îi oferă lui Ion Brătianu laurii recunoștinței. Pe postament se aflau două altoreliefuli, unul reprezentându-l pe Ion Brătianu în 1848 vorbind națiunii, celălalt pe Prințul Carol salutat de Ion Brătianu și de popor la sosirea sa în România. În cele patru colțuri ale soclului larg se aflau 4 femei așezate în atitudini deosebite. Pe soclu era dăltuit textul „PRIN MINTEA, PRIN INIMA ȘI BRAȚELE NOASTRE. 1851”. Spre acest text priveau trei personaje: o femeie însoțită de doi copii cărora, cu mâna stângă, le arăta inscripția. Sub acest grup, pe o placă de marmură neagră erau scrise cuvintele: „Lui Ion C. Brătianu. 1903”. Sus pe soclu, alături pe Ion C. Brătianu se aflau două personaje: o femeie, simbolizând biruința, care ținea steagul tricolor, iar lângă ea, un soldat în uniformă și cu raniță model 1877, privind concentrat spre steagul tricolor. Ion C. Brătianu s-a născut în 1821 și a fost unul dintre cei mai mari oameni politici și artizani ai construirii României moderne. A fost președinte al Partidului Național Liberal, președinte al Consiliului de Miniștri, ministrul Apărării, Ministru al Afacerilor Externe, Ministru de Finanțe. A participat la alegerea primului rege al României, Carol I. Ion C. Brătianu a avut cea mai lungă guvernare din istoria modernă, iar de numele guvernării sale se leagă importante reforme, precum: 3.000 km de căi ferate și șosele, înființarea Băncii Naționale, răscumpărarea căilor ferate, proclamarea Regatului, legea electorală din 1884, reducerea termenului învoielilor agricole la 2 ani și jumătate, autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, legea pentru încurajarea industriei naționale. Ca și alte monumente urbanistice din București, în 1948 s-a consumat momentul cel mai dificil în existența acestora, când regimul comunist, instalat deplin la putere după abolirea monarhiei, a declanșat o agresivă campanie de distrugere a

statuilor dedicate personalităților istorice pe care le considera ca indezirabile din punct de vedere politic. Fără excepție, acestea erau valoroase opere de artă care marcau puncte de interes din București. În primul rând, a fost vorba de monumentul lui Ion C. Brătianu din Piața Universității, cât și de două opere ale sculptorului croat Ivan

Meštrović, cu existențe efemere: statuia ecvestră a Regelui Carol I din fața Palatului Regal (1939) și impunătorul monument dedicat Regelui Ferdinand I (1940), format din statuia ecvestră a acestuia, flancată de patru coloane din granit roșu, fiecare purtând câte o statuie alegorică a Victoriei și care era ridicat pe partea vestică a primului rond al Șoselei Kiseleff.

Proiectul de reconstrucție al monumentului lui Ion C. Brătianu este unul din proiectele mele de suflet, de redare a istoriei și identității naționale. Statuia sa aparține românilor și memoria lui trebuie păstrată la rang de cinste. Monumentul este inscripționat cu același mesaj din 1903: „PRIN MINTEA, PRIN INIMA ȘI BRAȚELE NOASTRE”. Această idee a pornit

Inaugurarea monumentului Ion C. Brătianu în 1903

MONUMENTUL LUI ION C. BRĂȚIANU

din recunoștință pentru istoria României și pentru cei care au luptat până la capătul puterilor pentru această țară să prospere, să se dezvolte și să nu cadă pradă inamicilor în marile războaie. Acum, monumentul arhitectural revine acasă, în Piața Universității, după 71 de ani de absență. Este un moment simbolic, cu o încărcătură culturală importantă.

Monumentul, cu o înălțime de 14 metri, cântărind 160 de tone, este construit pe trei etaje, fiecare având o semnificație diferită. Primul etaj îl constituie personaje alegorice care descriu virtuțile lui Brătianu: forța, frumusețea. Următorul etaj, îl reprezintă o femeie autentică, cu doi copii cu cărți în mână, pentru a simboliza educarea cetățenilor, lucru pentru care Brătianu a luptat, iar pe ultimul etaj este plasat Brătianu și România nouă, înfășurată în steag și un soldat. Toate aceste personaje au reprezentat mâna dreaptă a lui Brătianu. La reconstrucția statuii s-a colaborat cu istorici pentru a reda întocmai, fiecare detaliu. Proiectul a fost demarat în anul 2016, când Primăria Capitalei a organizat un concurs de soluții pentru refacerea lucrării istorice inițiale. Concursul a fost câștigat de sculptorul Ionel Stoicescu. Practic, sculptorul Ionel Stoicescu a făcut o replică a statuii inaugurate la 18 mai 1903, realizată la acea vreme de francezul Ernest Dubois și topită după venirea comuniștilor la cârma țării în fostele Uzine Republica. Inaugurarea noului monument a avut loc la 26 noiembrie 2019.

Cătălin Munteanu, sculptor

Noul monument realizat de sculptorul Ionel Stoicescu

ADUNAREA ȘI TIPĂRIREA IZVOARELOR RELATIVE

„Cultura unui popor nu se alcătuiește numai din deschizătorii de cale și din acei cari luminează mai departe după dânzii zarea cucerită pentru știință.

Al doilea factor, care lucrează, pentru înaintarea unei civilizații, sunt instituțiile. Cu cât aceste instituții au temelii mai adânci de bogăție, cu cât s-au dezvoltat după norme mai înțelepte și au ținut mai drept către scopul civilizator și național, pentru care sunt întemeiate, cu atâta munca meșterilor și a ucenicilor ce se jertfesc numai științei, și luptă numai pe acest teren pentru binele general, se face mai cu spor, cu mai puțină risipire de silinți spre înlăturarea piedecilor.

O mișcare puternică în domeniul științei istorice nu se produce numai prin faptul că, într-un moment dat s-au găsit la un popor puteri și tragere de inimă din partea învățaților ce și-au ales drept câmp de cercetări oamenii, faptele, preschimbările, viața trecutului, al cărui vuet, lămurit de vremi, s-a prefăcut în grai înțeles: al bucuriei și al durerii, al înfrângerii și biruinței, al sfintei munci omenești, care preface lumea. Prin silinți migăloase, obositoare, pe care publicul cel mare nu le cunoaște, și nu le-ar putea prețui îndeajuns, se adună întâi rămășițele faptei și sufletului altor oameni, și cuvântul minunat de întrupare nu se poate spune, vrăjind trecutul în fața noastră, decât atunci când aceste *membra disiecta* se află pe deplin adunate, așteptând suflarea de viață a istoricului de chemare, care e pentru dânsule al doilea creator, înviatorul. Aceste rămășițe se găsesc însă răspândite, căci oamenii din toate timpurile au trăit întâi viața lor și s-au gândit numai pe alături la felul cum această viață se va înfățișa pentru urmași, iar, când au avut grija de a lăsa amintirea lor în monumente, scrise sau nescrise, ei au făcut o

alegere cu care cercetătorii de mai târziu, doritori de a ști cât se poate mai mult, nu s-au mulțămît, au căutat să impue o judecată, înaintea căreia posteritatea se oprește cuprinsă de îndoială. O luptă, o scenă din viața politică a unui popor, o mișcare a mulțimilor, acelea au fost odată, în timpul lor, și nu se mai pot vedea din nou cu ochii obișnuiți, în împrejurări de actualitate. Ca să ajungă iarăși vizibile, aceste realități dispărute, elementele lor trebuie strânse din povestirea, poate părtinitoare, puțin întemeiată, amestecată cu greșeli a unei cronici, din mențiunea făcută, în treacăt de un document care n-are scopul de a comemora

evenimentul ce trebuie înțeles sau reprodus, sau de alt document care, pentru satisfacerea unui anumit interes, caută să dea o icoană depărtată de adevăr; o inscripție de biserică, făcută ca să se amintească și de către oameni dovada de credință făcută pentru Dumnezeu; un ban, merit nevoilor vieții de toate zilele, dar întipărit cu chipul și titlul suveranului, ce e și astfel prezent în rândurile tuturor; o unealtă, un lucru oarecare, purtând urme materiale ce în mai mult decât viața de care au fost întrebuițate; o icoană dând chipuri, porturi și

podul Bârladului până în marile archive rusești ale Moscovei; cutare răzeș sarac, ce strânge cu frică, în decadența lui, un petec de vechi pergament îngălbenit, pe care se înșiră frumoase slove, necunoscute lui, alcătuiind, într-o limbă ce nu se mai întrebuițează, povestea unui interes material care s-a spulberat în schimbarea oamenilor, a datinelor și a temeiurilor traiului, acest coborător al unui trunchi mai puternic, stapânește încă o scânteie din care se poate aprinde lumina desăvârșită asupra unei fapte mari. Un dulap de mănăstire, de unde nu

semne și vorbe, starea, legăturile de cultură și de politică ale unui bătrân Voevod, pe care, ca pe Bogdan-Vodă întemeietorul, atâta numai, o scurtă amintire din partea dușmanilor și o nesigură șoaptă de poveste îl țin încă în mintea noastră, astăzi. [...]

Când, destul de târziu, mișcarea de cultură națională produse, prin școala unui Florian Aaron, pe un Nicolae Bălcescu, ca istoric *de dincoace* al unei noi epoci, bibliotecile, colecțiile particulare crescuse: la Generalul Mavros, la Mihai Ghica, se găseau materiale de informație; Colegiul Sf. Sava își umplea tot mai mult rafturile cu folositoare cărți străine. Și se știe că Universitatea din București găzdui apoi această moștenire, precum moștenirea de cărți a Școalei superioare din Iași trecu la Universitatea ieșană, unde cărțile mai vechi ar trebui cercetate una câte una pentru notițele ce pot cuprinde.

Dar încă pe vremea lui Bălcescu, ceia ce era în țară, nu îngăduia nici-o cercetare istorică serioasă. Cât a fost în București, patriotul istoric s-a mulțămît a tipări cronici în *Magazin* și a da mici studii întemeiate pe izvoare interne, cele mai multe inedite. Numai în străinătate, în zilele de exil de la Paris, găsi el ce-i trebuia pentru ca să aștearnă paginile din *Istoria lui Mihai Viteazul*, pe care le credea poate definitive, fiindcă văzuse foarte puținele izvoare narative ce fusese tipărite până atunci.

Pe acea vreme începeau să se culeagă izvoarele istoriei românești, de oameni cuprinși de iubire pentru poporul lor, dar care n-aveau nici vremea, nici mijloacele, nici ajutoarele de nevoie pentru a da altceva decât începuturi, oricât de folositoare, trebuie să le socotim și pe acestea. În același an când Academia din Petersburg tipărea din hârtiile rămase de la Venelin, un apostol al regenerării slave, supt titlul de *Acte vlaho-bulgare sau daco-bulgare*, cea dintâi culegere de documente interne românești, asemenea documente nu intrase până acum decât ca dovezi în memorii, ca acela tradus în grecește și tipărit de frații Tunuslii, sau în *Istoria Daciei* de Fotino, răzimat în parte pe memoriul pomenit, Kogalniceanu făcea să apară, în grelele împrejurări ale lipsei de cultură în public și prisosului de cenzură slugarnică la stăpânitori, *Archiva românească*. Volumul întâi cuprindea *literatura istorică* alături de *acte istorice*, și, supt amândouă aceste titluri, mai mult izvoare, care nu sunau rău la urechea nimănuia, în vechiul lor grai, trezitor de viață totuși mai mult decât ori ce declamație contemporană. Lângă o notă asupra lui Șincai, a cărui operă nu ieșise încă de supt tiparul iubitorului de lumină și de neam Grigore-Vodă Ghica, un articol, *datat septembrie 1840*, despre lupta de apărare, la Războieni, a lui Ștefan-Vodă cel Mare, predecesorul cu patru sute

N. Iorga plecând de la Academia Română

întâmplări, toate acestea ajută pe istoric să reconstituie, să înțeleagă, să dea în povestirea sa încălzită de talent iluzia mai mult sau mai puțin desăvârșită a celor ce s-au petrecut. Furtunile timpurilor însă, ca și neîngrijirea nepioasă a celor necunoscători, adecă a celor mai mulți, le-au răspândit de multe ori în cele patru colțuri ale țării, sau ale lumii. Personalitatea lui Ștefan-cel-Mare, rostul vieții lui de veșnică luptă înțeleaptă, cu nevoi ce nu se puteau da în lături cu totul, nu se poate lamuri decât studiind acte și monumente ce se află imprăștiat de la Veneția până la biserică umilă a Războienilor fără noroc, de la

se mai coboară cărți de slujbă pe care urmașii vechilor călugari abia le mai pot sloveni și nu le mai pot desluși rostul, dă în linii naive, așternute de un diac smerit, în care cei din zilele lui au văzut însă un mare meșter al zugrăviei, pe o carte de slujbă, slavonă, o stângace încercare de a ne înfățișa chipul unui erou coborât de veacuri în pulberea mormântului, dar în gândul limpede, în fapta vitează a căruia se coboară, până în acel mormânt uitat, rădăcinile adânci, puternice și nevăzute, ale vieții de astăzi. La un negustor de lucruri rare dintr-un mare oraș străin oarecare, se vede banul rău rotunjit, care spune, în

LA ISTORIA ROMÂNILOR ROLUL - ȘI MISIUNEA ACADEMIEI

de ani în urmă, al lui Mihai Vodă Sturdza, unealta resignată a consulului rusesc, se dădeau înălțătoarele pagini ale călugărului Măzăreanu, și el un om al timpurilor de umilință, care în Bucovina Austriecilor, cânta în minunata proză ritmată laudele străvechiului paznic învingător al unor granițe, pierdute de atunci. Apoi ceva din *Pravila*, ieșită în tiparul secolului al XVII-lea, a lui Vasile Lupu; rânduri dintr-o condică de mănăstire, *cărți domnești*, de la particulari și de la Muzeul din Odesa, cercetat de ai noștri încă din 1829. În sfârșit, o bogată culegere de acte privitoare la ocupația Moldovei de

fu mai târziu unul din luptătorii cei mai convinși, mai luminați, mai pricepuți și mai statornici ai mișcării moldovenești din 1848, deci un tovarăș de război politic al lui Mihail Kogălniceanu. El mai dăduse editorulul *Archivei românești* și alt izvor ce se afla copiat în culegerea sa și pe care Kogălniceanu putu să-l anunțe numai: *Indexul de la Zolkiew* al documentelor luate de la Mitropolia din Iași de Dosoftel fugar, *Index* care, se știe, a apărut pe urmă, în revista bisericească din Cernăuți, *Candela*. *Archiva românească* a fost continuată abia în 1845 printr-un al doilea și ultim volum, de un cuprins

În sfârșit, un întreg șir de acte domnesti, foarte însemnate, pe care încă din 1840 le trimisese, din Odesa, unde se găsea, Costachi Hurmuzaki. Deci iarăși acestui frate al marelui adunător al izvoarelor străine privitoare la istoria noastră, acestui al doilea Hurmuzaki, al cărui rol în progresul studiilor istorice la români n-a fost niciodată recunoscut până acum, i se datorește o bună parte a volumului *Istoria oștirii ce s-au făcut asupra Moreii*, tipărită după un manuscript din biblioteca Vornicului Alexandru D. Sturza, care dădu și unele acte. [...]
Într-o călduroasă prefață,

p. xxvii).”
Cu această mare publicație, în care dăduse una din bazele cercetărilor ulterioare, înfățișând prin munca sa foarte grea, dar pusă mai puțin în evidență decât cum alții ar fi făcut aceasta, își încheie Kogălniceanu activitatea sa de istoric, așa de rodnică până atunci. Urmașul celui din urmă cronicar al Moldovei în secolul al XVIII-lea își făcuse datoria față de țara sa și față de familia sa, culegând din manuscriptele sale și din acelea pe care le căpătase de la alții, spusa povestitorilor trecutului, scriitorilor de veleituri apuse, așa cum li se alcătuiseră în gând, în gândul mândru și încrezător, sau în gândul nenorocit și umil. S-a scris

Ședința Academiei Române de la 22 iunie 1934, cu ocazia vizitei ministrului de externe francez Louis Barthou în România

către ruși în războiul ce s-a încheiat prin Pacea de la Kuciuk-Kainargi. Cel mai mult material fusese dat harnicului editor, ce înțelegea să servească poporul său și știința, În același timp, lui Constantin, unul din frații Hurmuzăkești care, însuflețit de un ideal românesc, făcuse iarăși să se audă cuvinte de înviere și îmbărbătare în Bucovina pierdută; dintr-o condică, transcrisă de Antohi Sion, un cunoscător de lucruri vechi și unul din meșterii cu conștiința usoară care au hărăzit iubitorilor de disertații nefolositoare, ca jertfă, *Cronica lui Huru*, a fost scoasă toată corespondența rusească și toate frumoasele opere retorice ale Măzăreanului. Hurmuzaki, care mersese prin Rusia pentru a câștiga un proces de moșii în Basarabia, târăganat până atunci,

asemănător cu al celui dintâi. Aici se dau însă numai materiale, tot așa de amestecate: *Cronica expediției turcilor în Moreea*, al cărei autor s-a dovedit că este Constantin Vătaful Diichiti; ceva din călătoria Patriarhului Macarie de Antiochia prin țările noastre, traducere de Costachi Negruzzi după o versiune de popularizare rusească a versiunii engleze de Balfour, aparută în 1836. Mai departe, așa-numitele *Întâmplări ale Cantacuzinilor și Brâncoveanului*, parte din *Hronicul* lui Dimitrie Cantemir, date în românește după forma grecească, de Vasile Vârnav, un cunoscut tălmăcitor din veacul al XVIII-lea; Considerațiile despre legăturile Moldovei cu Poarta, atribuite fără dreptate lui Nicolae Costin.

Kogălniceanu arată încă odată, nu numai folosul pentru spiritul fiecărui cititor, ci nevoia pentru dânsii toți și pentru tot neamul românesc, al cărui viitor trebuia clădit pe această bază, a studiului faptei strămoșilor - *De la readucerea aminte a acesteia, atârnă acum și dezvoltarea, din nou a naționalității și a civilizației*. Fără aceste nu trebuie să ne mirăm dacă la noi arta nu este încă născută și dacă literatura tânjește, palidă și slabă. Artele și literatura, expresiile inteligenței, n-au avut speranță de viață, decât acolo unde ele își trag origina din însăși tulpina popoarelor. ...Ca să avem artă și literatură națională, trebuie ca ele să fie legate cu societatea, cu credințele, cu obiceiurile; într-un cuvânt, cu istoria noastră (*Letopiseți*, ed. a 2-a,

și rău despre *Letopisiștile* lui Kogălniceanu, de oameni cari voiau să-și dea astfel înfățișarea că sunt chemați a le înlocui prin ediții științifice, pe care n-au avut însă râvna și priceperea de a le da, și editorul acestei opere, care și astăzi ar fi socotită ca monumentală, a răspuns odată, arătând că, nu după pretențiile prefetei sau după numărul notelor fără folos, trebuie să se prețuiască o ediție de texte. [...]” (N. Iorga, *Despre adunarea și tipărirea izvoarelor relative la istoria românilor - Rolul și misiunea Academiei Române*, în volumul *Prinos lui D. A. Sturdza la împlinirea celor șaptezeci de ani*. București, 1903)

COLECȚII ȘI COLECȚIONARI - A. H. PAPAȘIAN ȘI

Importanța științifică, valoarea patrimonială și diversitatea monedelor păstrate în Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române este o realitate cunoscută în mediul academic, în cel al cercetătorilor istoriei naționale și universale, ca și în acela al amatorilor pasionați de frumos și de istoria atât de specifică a monedelor și medaliilor. Cele circa 10000 monede de aur pe care le administrăm jalonează un interval de timp care acoperă un segment cronologic cuprinzător și un spațiu geografic uriaș, de la cele mai vechi monede ale Antichității orientale (sec. VI a. Cr., monede ale regatului Lydiei), trecând prin cele aparținând cetăților Greciei epocii clasice, perioadei elenistice, romane, bizantine, medievale și până la monedele de aur interbelice. Ele constituie un real tezaur de informație istorică, dar și una dintre marile colecții de profil ale lumii.

Mai puțin cunoscută, dar de fiecare dată spectaculoasă și încărcată de un parfum irezistibil, este activitatea celor care, prin preocupările lor, au făcut posibilă constituirea acestei neprețuite colecții de-a lungul a aproape un secol și jumătate. Aducerea în atenția publicului a acestor fapte este o datorie mereu prezentă față de memoria înaintașilor, dar și punerea în lumina cuvenită a unui model cultural de mare succes de la care astăzi ar trebui cu toții să ne inspirăm. Între monedele de aur din colecția Bibliotecii Academiei Române există două piese persane, doi darici, provenind dintr-un mare tezaur descoperit la Atena în anul 1929. Tezaurul număra inițial câteva sute de piese, dispersate în scurtă

Artaxerxes II

vreme, așa încât doar opt exemplare au intrat în colecția Muzeului Numismatic din Atena, trei la American Numismatic Society, una a ajuns la Muzeul de Arte Frumoase (Museum of Fine Arts) din Boston, iar două în colecția Bibliotecii Academiei Române. Este de remarcat, în contextul inexistenței unei legislații internaționale a vremii privind circulația bunurilor de patrimoniu (complet liberă pe atunci), viteza de reacție a rețelelor de distribuție, astfel încât piesele ajunse în colecția Bibliotecii Academiei Române sunt între primele din acest tezaur ajunse în colecții publice. Astfel, moneda din colecția muzeului din Boston ajungea în Statele Unite ale Americii în

februarie 1930, cei doi darici cumpărați de Biblioteca Academiei Române erau înregistrați în decembrie 1930, în vreme ce cele opt piese ajunse la Muzeul Numismatic din Atena intrau în colecția acestuia un an mai târziu, în 1931.

Cele două monede aparțin unei perioade ce se încadrează între ultimul sfert al secolului al V-lea a. Cr. și mijlocul secolului al IV-lea a. Cr., respectiv de la regii persani Xerxes II sau Artaxerxes II în primul caz (anii 425-375 a. Cr.) la Artaxerxes II sau Artaxerxes III în al doilea caz (finalul secolului al V-lea-350 a. Cr.). Monedele au pe avers reprezentarea clasică a daricilor, adică regele persan spre

dreapta, în poziție îngenunchată, ținând o lance și un arc, iar pe revers un contur rectangular incus, poate sigiliul regal după unele interpretări, greutatea lor fiind de 8,33 respectiv 8,42 g. Monedele persane de aur reprezentau în prima jumătate a secolului al IV-lea a. Cr. valuta forte a epocii în întreaga Mediterană Orientală și mai cu seamă în spațiul grecesc, în care regatul ahemenid a oferit generoase susțineri financiare grupărilor politice filopersane din cele mai importante cetăți grecești până în prețuia campaniilor orientale ale lui Filip II respectiv Alexandru cel Mare. Curând după descoperirea lor la Atena în anul 1929, majoritatea pieselor s-au dispersat, intrând în circuitul comerțului de antichități,

IMPERIUL PERSAN AL IRANULUI ANTIC

TEZAUURUL DE MONEDE PERSANE DE LA ATENA 1929

Artaxerxes III

de unde cei doi darici au ajuns în posesia lui A. H. Papazian, un faimos anticar român al vremii. Acesta din urmă le-a vândut Bibliotecii Academiei Române în anul următor.

Registrul inventar al Cabinetului Numismatic menționează, în ziua de 11 decembrie a anului 1930 achiziționarea, de la A. Papazian, a celor două monede aparținând tezaurului descoperit la Atena cu un an mai înainte, înregistrarea fiind făcută de Constantin Moisil, Conservatorul de atunci al colecțiilor numismatice ale Academiei Române. Pentru a avea un element de raportare a valorii științifice a achiziției, trebuie spus că pe teritoriul României a fost

descoperit doar un singur tezaur de monede persane de aur, în anul 2004, foarte probabil în proximitatea cetății grecești de la Argamum (Jurilovca, jud. Tulcea), alcătuit din 24 monede, dintre care doar una a fost recuperată, celelalte fiind pierdute în comerțul internațional de antichități.

Este momentul să ne oprim asupra personajului Aram H. Papazian (1887-1944). Acesta aparținea unei familii armene emigrate din Imperiul Otoman în România la finele secolului al XIX-lea (1900). Părinții săi s-au stabilit inițial la Focșani, unde tatăl a deschis un magazin alimentar. Decesul prematur al acestuia l-a obligat să plece în anul

1912 la București, unde îl găsim în anii 20 ai secolului al XX-lea angajat al casei "Djaburov", specializată în comerțul cu antichități, unde de altfel va acumula experiența necesară în numismatică și comerțul de artă înainte de a-și înființa propria afacere în domeniu. Imediat după participarea sa la prima Expoziție de numismatică, medalistică și arheologie din România (1933), A. H. Papazian deschide propria casă de antichități "Arta clasică", situată pe Calea Victoriei nr. 110, în proximitatea Academiei Române, firma sa devenind de altfel unul dintre furnizorii Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române și nu numai. În anii următori, "intrând în

relații cu colecționarii și negustorii de antichități și opere de artă din diferite regiuni ale României și din țările vecine și făcând achiziții importante", membru vechi al Societății Numismatice Române, al cărei președinte era din 1933 Constantin Moisil, Aram Papazian a reușit să transforme magazinul său într-un loc monden al Bucureștiului, acesta devenind "un centru de aprovizionare cu material numismatic, arheologic și artistic a celor mai mulți dintre colecționarii noștri, a muzeelor, a cabinetelor numismatice și a colecțiilor particulare de opere de artă", așa cum scria Constantin Moisil în anul 1944. Se remarcă între aceste achiziții un lot de monede dacice de tip Rasa provenind din tezaurul eponim, imitații timpurii după tetradrahmele macedonene de tip Filip II. Și acest lot va ajunge în anul 1943 în colecțiile Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române. Activitatea sa va continua până în primăvara lui 1944, când magazinul său a fost greu lovit de bombardamentele americane asupra Bucureștilor. Grav afectat de pierderea magazinului, Aram Papazian nu-i va supraviețui decât scurtă vreme, el decedând în urma unei grele suferințe la 15 iunie 1944. Așa cum scria Constantin Moisil în necrologul pe care l-a semnat, "odată cu dispariția lui A. H. Papazian a dispărut și un valoros prieten și auxiliar al numismaților și artiștilor noștri" (Constantin Moisil, *Necrolog A.H. Papazian, Cronica Numismatică și Arheologică*, 1944).

Dr Viorel Petac

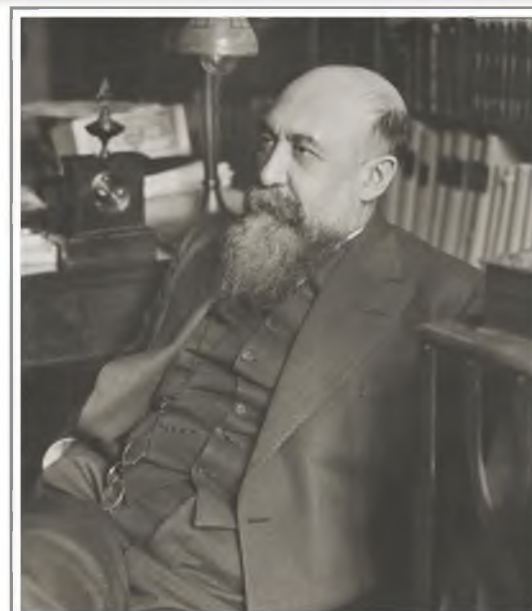
Persepolis (Iran) - Capitala Imperiului Persan

H. Dj. Siruni și Nicolae Iorga

Născut în anul 1890, în Turcia, încă din perioada studenției, H. Dj. Siruni a început să publice articole în presă, colaborând la mai multe ziare și reviste armenesti cu articole literare și cronici teatrale. A fost arestat pentru prima dată la începutul anului 1908, fiind învinuit că a citit literatură progresistă, dar a fost eliberat după schimbarea regimului la sfârșitul aceluiași an. Mai târziu, s-a înscris în partidul naționalist armean DAŞNAK, care urmărea eliberarea poporului armean de sub jugul asupritor al turcilor. În timpul genocidului la adresa poporului armean din anul 1915, a fost urmărit de poliție și a trăit ascuns timp de patru ani. La sfârșitul anului 1921, H. Dj. Siruni a îndeplinit funcția de secretar general al filialei din Constantinopol a Casei Centrale

Biblioteca H. Dj. Siruni, Str. Vaselor nr. 8, Bucuresti (camera de sus).

Culturale Armene. În anul 1922, odată cu instaurarea regimului condus de Atatürk în Turcia, Siruni

s-a refugiat împreună cu familia în România și s-a stabilit la București. La stabilirea sa în România, un rol important l-a avut marele istoric Nicolae Iorga - despre întâlnirea cu Iorga, Siruni spunea: „Trecând prin România, îl vizitasem pe Nicolae Iorga pentru a-i înmâna Diploma de Onoare din partea Casei Centrale Armene din Constantinopol. El m-a reținut aici și de atunci m-am stabilit în România, unde mi-am găsit o a doua patrie”. Sub îndrumarea lui N. Iorga, Siruni va deveni, în scurtă vreme, inițiator de biblioteci și de asociații culturale. Sub patronajul profesorului Iorga, organizează, în anul 1930, „Expoziția de artă armeană” în București, vizitată de Suveranul țării și de membrii familiei regale. În același timp, ocupă, mulți ani la rând, scaunul de secretar general al Eparhiei armenice din România.

La rândul său, N. Iorga l-a caracterizat pe H. Dj. Siruni astfel: „... a fost un erudit, un eminent orientalist, foarte bun cunoscător al limbii turcești, om a cărui activitate a fost de cea mai bună însemnătate în clarificarea unor aspecte mai puțin cunoscute ale trecutului nostru, în special în ceea ce privește relațiile noastre politice, economice și juridice cu Imperiul Otoman”. Siruni a lucrat în special la Arhivele Statului și la Biblioteca Centrală de Stat din București, iar apoi va conduce Casa Centrală de Cultură Armeană și Uniunea de Cultură Fizică Armeană. A editat și condus revista literară „Navasart” (1932-1944), ziarul și almanahul „Araz”, revista de cultură armeană „Ani” (numele străvechii capitale armenice); de asemenea, a tradus poeziile lui Mihai Eminescu în limba armeană. La 28 decembrie 1944, împreună cu un grup de intelectuali armeni, a fost arestat și trimis în URSS, fiind învinuit că ar fi colaborat cu elemente ostile Sovietelor în timpul războiului. Deși s-au trimis numeroase petiții de către mai multe instituții de cultură - Academia Română, Arhivele Statului, Institutul Balcanic - către autoritățile statului, pentru ca ele să intervină pentru readucerea în țară a lui Siruni, autoritățile din RSS Armeană au cerut, în decembrie 1946, ca Siruni să fie

trimis acolo și astfel a ajuns la Erevan, unde a trăit cu domiciliu obligatoriu.

Abia în anul 1955 i s-a permis să revină în România, unde a cerut Academiei R. P. R. și instituțiilor în care lucrase să fie reîncadrat, fie și pe o poziție inferioară, pentru a-și continua cercetările istorice. I s-a refuzat încadrarea, Siruni fiind totuși invitat pentru a studia documentele armenesti și turcești legate de istoria româniei, documente aflate la Muzeul de Istorie a Bucureștiului, la Academia Română, la Direcția Arhivelor Statului. Muzeul Militar Central i-a solicitat ajutorul pentru a descifra inscripțiile de pe armele orientale. În ultimii ani de viață, a fost fondator și președinte de onoare al Societății Orientalistică din România și a contribuit la redactarea anuarului „Studia et Acta Orientalia”.

De-a lungul timpului, H. Dj. Siruni a adunat o impresionantă arhivă de lucrări științifice pe mai multe teme: mărturii armenesti despre români, izvoare turcești despre români, izvoare referitoare la armenii din România, izvoare despre istoria și cultura armeană tipărite la București, periodice tipărite la București, lucrări în limba armeană publicate în străinătate, traduceri din poezii turci, francezi și ruși, studii publicate în Armenia sovietică sau în reviste armenesti din Europa, conferințe și comunicări susținute la București și Erevan, alte lucrări inedite.

drd. Nina Cristea

TEZAU - Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu
Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)
ISSN 2784 - 062X ISSN-L 2784 - 062X